

SI DET I VG:

«Mange varsler et Ragnarok for Nordens møte med digitalisering, migrasjon og ulikhet. Vi er likevel forsiktige optimister.»

Hvor robust er den nordiske modellen?

KRONIKK

NINA WITOSZEK,
professor ved
Universitetet i Oslo

ATLE MIDTTUN,
professor BI

ngenting selger bedre i media enn kommende apokalypter og jord-skjelv. Den siste i rekken i Norden er den svenske modellens tilsynelatende undergang i møte med de forhatte Sverigedemokratene og bilbrennende gjenger i forstedene.

Allikevel, og uansett valget i Sverige, tør vi å påstå at den svenske, så vel som andre nordiske modeller, er robust nok og i stand til å opprettholde velferdsstaten.

I boken «Sustainable Modernity» (2018) argumenterer vi for at den nordiske modellens overlevelsessevne kan knyttes til to relaterte forhold: 1) Nordiske land deler en dypt forankret kulturell grunntradisjon basert på samarbeid, likestilling og pragmatisme. 2) Den nordiske modellen er ikke, som det ofte påstås, en mellomting mellom kapitalisme og sosialisme. Den er derimot, på sitt beste, en kombinasjon av skarpskodd markedsøkonomi og effektive samarbeidsstrategier som holder hverandre produktivt i ørene.

La oss utdype våre to poenger. I de fleste økonomiske og politiske analyser har kulturens betydning vanligvis vært avvist som uvesentlig eller som en femte hjul på vognen.

Et klassisk eksempel er Acemoglu og Robinsons akademiske bestselger «Why Nations Fail» (2015). Der argumenterer forfatterne at det er inklusive institusjoner og ikke kulturelle verdier som gjør at

AVDRAMATISERER: – Uansett valget i Sverige, tør vi å påstå at den svenske modellen er robust nok til å opprettholde velferdsstaten, skriver kronikkforfatterne.

Foto: TT/NYHETSBYRÅN

noen stater forvirrer mens de andre blomstrer. Dette argumentet holder ikke som en forklaringskode til Nordens relative suksess: her har en felles kulturell grunntradisjon basert på betydningen av altruisme, ansvar, tillit og samarbeid lekket inn i politiske og økonomiske ordninger. Fra Hans Nilsens Hauge religiøst motivert, sterkt altruistisk samfunnsenterprenørskap, til Grundtvig-skoler som konsoliderte ideer om frihet, ansvar og samarbeid, har kultur vært en «siviliserende» drivkraft i politiske og økonomiske visjoner. Til og med ideen om det svenske «folkhemmet» var faktisk inspirert av Nobelprisvinneren i litteratur, Selma Lagerlöf.

Resultatet er at dagens svekkelse av sosialdemokratiet, og styrking av de konservative og liberale partiene, ikke

betyr et brudd med det humanistiske idealet: For å få gjennomslag må også de konservative og liberale ta opp i seg verdier som samarbeid og inkludering.

Vårt andre poeng er at den nordiske modellen på sitt beste har vært i stand til å skape det som kan kalles for «competitive advantage of collaboration». Dette har skjedd gjennom et kreativt spill mellom produktivt samarbeid og konkurranseutsetting som skjerper prestasjoner.

Det klassiske eksemplet er den såkalte frontfagsmodellen som kalibrerer norsk lønnsdannelse til konkurranse på verdensmarkedet. Et annet case er det norske oljefondet. Istedenfor enten å sosialisere eller privatisere oljeøkonomien, valgte Norge både og. Her opprettet man et gigantisk samarbeidsprosjekt

for å høste verdiene fra våre oljeressurser inn til det nasjonale fellesskapet, men dette skjedde på toppen av verdiskaping fra kommersiell deltagelse i det internasjonale petroleumsmarkedet. Den kollektive oljefondsformuen ble så igjen forvaltet i konkurransepregede internasjonale finansmarkeder.

Samspillet mellom den nordiske modellens brede kulturelle forankring og dens kombinasjon av markedskonkurranse og organisert samarbeid, gir nøkkelen til dens robusthet og fornyingsevne. I et nøtteskall er modellen mye mer enn sosialdemokratiske partier eller inkluderende arbeidslivsavtaler.

Den er den i stor grad basert på en sterk humanistisk tradisjon formidlet i skoleprogrammer, nasjonal litteratur, åpen mediedebatt og familiefortellinger som bygger på en kulturell arv fra bondesamfunnet, arbeidersamfunnet og som artikuleres i dagens verdidebatt. Dette verdigrunnlaget, mener vi, gjør at modellens kjerneidealer forsetter å gjennomsyre nye institusjonelle former og økonomiske utfordringer. Et eksempel på det første er evnen til å innlemme høyrepopulistiske bevegelser som et nødvendig korrektiv. Et eksempel på det andre er elektrisitetsmarkedsreformen der Norden utviklet det mest avanserte konkurransemarkedet i EU men samtidig beholdt samfunnskontroll blant annet gjennom samfunnsseierskap.

Det er mange som varsler et Ragnarok for Nordens konfrontasjon med digitalisering, migrasjon, nyliberale tankesett og ulikhet. Når vi likevel er forsiktige optimister, er det fordi den nordiske kombinasjon av kulturell verdiforankring og pragmatisk tilpasning gir modellen en særegen evne til «reinkarnasjon».

Den nordiske kulturen bærer den fellesskapsorienterte dyden – mens en fleksibel kombinasjon av konkurranse og samarbeid sikrer tilpasninger til nye utfordringer.

«Et annet case er det norske oljefondet. Istedenfor enten å sosialisere eller privatisere oljeøkonomien, valgte Norge både og.»

Følg VG Meninger på Facebook
www.facebook.com/vgdebatt